

MANUEL SILVESTRE

POÈTIQUES DEL COLLAGE

MANOLO SILVESTRE

Inequívocas convergencias

José M. Vivó

Profesor de la Facultad de Bellas Artes
Universidad Politécnica de Valencia

Es irrefutable el hecho de que una de las constantes más significativas del arte, llamémosle moderno, es el resultado de su manifiesta versatilidad. La convivencia de las más variadas tendencias y estilos en el seno de las distintas poéticas conforma desde hace décadas una multiplicidad plástica de indudables consecuencias, todas ellas enriquecedoras en el plano estético.

Según nos dice la biblia, Dios concedió al ser humano la facultad para obrar según este desee, independientemente de si las decisiones que finalmente tome resultan buenas o malas. Aquí faltaba, naturalmente, la coletilla del consiguiente dilema: hacer las cosas bien o hacer las cosas mal, con la ulterior consecuencia de premio o castigo que ello conlleva. De aquel mandato divino derivaría el *libre albedrío*, sin más carga filosófica, en este caso, que la ética aplicada al arte. Así, aplicado al arte, esa pluralidad de acciones y/o decisiones evidencia, de modo plausible, que el origen de gran parte de las alternancias e investigaciones formales de nueva resolución, ha sido producto tanto del experimentalismo más radical como de intrínsecos procesos evolutivos, todos ellos dimanantes de la propia obra que generaría su peculiar lógica cambiante.

El MUCBE-Centro Cultural Convent de Sant Francesc, de Benicarló, en un ambiente monacal del siglo XVI perfectamente rehabilitado, nos presenta una muestra de la obra de Manolo Silvestre; una obra plural y colorista ejemplo de esa universalidad, esa multiplicidad plástica que nos desvela con maestría y, si se me permite, con cierto grado de atrevimiento, muchos de los interrogantes que se plantean a la hora de afrontar el análisis de los diversos lenguajes artísticos operantes en la plástica contemporánea.

Son, en efecto, múltiples los factores de distinta índole que inciden en la evolución o renovación de las propuestas formales en la obra de Manolo Silvestre. De entrada, cabe pensar que el proceso evolutivo, manifiesto en los aspectos compositivos, estilísticos y expresi-

vos de su obra obedece, sin lugar a dudas, a principios de carácter netamente artísticos. No obstante, establecer las premisas iniciales desde las cuales el artista ha desarrollado sus concepciones nos lleva, por una parte, a la dinámica del contexto social, intelectual y técnico en el que se ha visto inserto, receptor, por consiguiente, de las profusiones de todo tipo que han acaecido en su entorno. Por otro lado, obedece a los propios deseos o necesidades de cambio del mismo artista, lo cual no deja de ser idéntico que apelar a las apremiantes, ineludibles y predecibles exigencias evolutivas inherentes a la misma obra artística. Como aspecto colateral, no exento de interés, cabría añadir, de pasada, la función de agente activo de cambio que el propio artista ejercerá asimismo en su contexto.

Dibujo, pintura y collage o *papiers collés* propician un triple sentido terminológico y conceptual, una interacción, un entramado de relaciones, reciprocidades y correspondencias que convierten la obra de Manolo Silvestre en inequívocas convergencias, al tiempo que consiguen entre sí mutuas influencias.

En cualquier caso, lo que se revela como elemento de análisis de excepcional importancia en el trabajo de Manolo Silvestre es que, en definitiva, es el lógico resultado de una secuencia de progresos y mudanzas interiorizadas por el artista. Sean cuales fueran sus motivaciones, pretextos y estímulos exógenos, es la culminación final de un proceso abierto de toda una forma de cifrados plásticos y conceptuales. La obra del artista es pues una evolución. Se modifica sustancialmente en sus parámetros más fundamentales al paso del tiempo, y en determinadas ocasiones es, incluso, objeto de una ruptura radical con postulados precedentes que hasta el momento la habían justificado; es entonces cuando se erige un conjunto de codificaciones visuales que terminan por configurar una sintaxis plástica que guarda muy poca o ninguna connotación con anteriores posibles referentes: Picasso, Matisse, Kandinsky... y, por qué no, Manuel Silvestre de Edeta.

Ante tal disyuntiva, el artista tantea lo nuevo, y en ello acaba por instalarse. Es el primer paso hacia una evolución asumida o inconsciente, aislada o inserta en la unidad de una dirección que trasciende las primarias intenciones del artista y lo aboca desde la necesidad del cambio de su propio trabajo a la categoría estética de estilo, según la idea de Arnold Hauser.

Tenemos ante nosotros pues, una obra sometida a un conjunto de influjos donde el artista se ve sometido a unas premisas en las que la innovación y el cambio forman parte consustancial de sus propias urgencias e íntima necesidad de renovación. Con todo ello, quizás podría decirse, como afirma Roy McMullen, que "el propio cambio es el estilo de nuestra época".

Es irrefutable el fet que una de les constants més significatives de l'art, diguem-li modern, és el resultat de la seua manifesta versatilitat. La convivència de les més variades tendències i estils en el si de les diferents poètiques conforma des de fa dècades una multiplicitat plàstica d'indubtables conseqüències, totes elles enriquidores en el plànol estètic.

Segons ens diu la bíblia, Déu va concedir a l'ésser humà la facultat per a obrar segons aquest desitge, independentment de si les decisions que finalment prenga resulten bones o dolentes. Ací faltava, naturalment, l'afegitó del consegüent dilema: fer les coses bé o fer les coses malament, amb l'ulterior conseqüència de premi o càstig que açò comporta. D'aquell mandat diví derivaria el lliure albir, sense més càrrega filosòfica, en aquest cas, que l'ètica aplicada a l'art. Així, aplicat a l'art, aqueixa pluralitat d'accions i/o decisions evidencia, de manera plausible, que l'origen de gran part de les alternances i investigacions formals de nova resolució ha sigut producte tant de l'experimentalisme més radical com d'intrínsecs processos evolutius, tots ells dimanants de la pròpia obra que generaria la seua peculiar lògica canviant.

El MUCBE-Centre Cultural Convent de Sant Francesc, de Benicarló, en un ambient monacal del segle XVI perfectament rehabilitat, ens presenta una mostra de l'obra de Manolo Silvestre; una obra plural i colorista exemple d'eixa universalitat, eixa multiplicitat plàstica que ens desvetla amb mestratge i, si se'm permet, amb cert grau d'atreviment, molts dels interrogants que es plantegen a l'hora d'afrontar l'anàlisi dels diversos llenguatges artístics operants en la plástica contemporània.

Són, en efecte, múltiples els factors de diferent índole que incideixen en l'evolució o renovació de les propostes formals en l'obra de Manolo Silvestre. D'entrada, cal pensar que el procés evolutiu, manifest en els aspectes compositius, estilístics i expressius de la seua obra obeeix, sense cap dubte, a principis de caràcter netament artístics. No obstant açò, establir les premisses inicials des de les quals l'artista ha desenvolupat les seues concepcions ens porta, d'una banda, a la dinàmica del context social, intel·lectual i tècnic en el qual s'ha vist inserit, receptor, per tant, de les profusions de tot tipus que han esdevingut en el seu entorn. D'altra banda, obeeix als propis desitjos o necessitats de canvi del mateix artista, la qual cosa no deixa de ser idèntic que apellar a les urgents, ineludibles i predictibles exigències evolutives inherents a la mateixa obra artística. Com a aspecte col·lateral, no exempt d'interès, caldria afegir, de passada, la funció d'agent actiu de canvi que el propi artista exercirà així mateix en el seu context.

MANOLO SILVESTRE

Inequívocas convergencias

José M. Vivó

Professor de la Facultad de Bellas Artes
Universidad Politécnica de Valencia

Dibuix, pintura i collage o *papiers collés* propicien un triple sentit terminològic i conceptual, una interacció, un entramat de relacions, reciprocitats i correspondències que converteixen l'obra de Manolo Silvestre en inequívocas convergències, al mateix temps que aconsegueixen entre si mútues influències.

En qualsevol cas, el que es revela com a element d'anàlisi d'excepcional importància en el treball de Manolo Silvestre és que, en definitiva, és el lògic resultat d'una seqüència de progressos i mudances interioritzades per l'artista. Foren les que foren les seues motivacions, pretextos i estímuls exògens, és la culminació final d'un procés obert de tota una forma de xifrats plàstics i conceptuals. L'obra de l'artista és doncs una evolució. Es modifica substancialment en els seus paràmetres més fonamentals al pas del temps, i en determinades ocasions és, fins i tot, objecte d'una ruptura radical amb postulats precedents que fins al moment l'havien justificat; és llavors quan s'erigeix un conjunt de codificacions visuals que acaben per configurar una sintaxi plàstica que guarda molt poca o cap connotació amb anteriors possibles referents: Picasso, Matisse, Kandinsky... i, per què no, Manuel Silvestre de Edeta.

Davant tal disyuntiva, l'artista tempteja allò nou, i en açò acaba per instal·lar-se. És el primer pas cap a una evolució assumida o inconscient, aïllada o inserida en la unitat d'una direcció que transcendeix les primàries intencions de l'artista i l'aboca des de la necessitat del canvi del seu propi treball a la categoria estètica d'estil, segons la idea d'Arnold Hauser.

Tenim davant nosaltres, doncs, una obra sotmesa a un conjunt d'influxos on l'artista es veu sotmès a unes premisses en les quals la innovació i el canvi formen part consubstancial de les seues pròpies urgències i íntima necessitat de renovació. Amb tot açò, potser podria dir-se, com afirma Roy McMullen, que «el propi canvi és l'estil de la nostra època».

Contorsionista. Figura relieve collage, 33x22 cm

Contorsionista. Figura relieve collage, 28x38 cm

Xiquetes pentinant-se. Pintura collage, 75x59 cm

Asseguda. Pintura collage, 75x59 cm

Figura. Pintura collage, 75x53 cm

Reflexió. Pintura collage, 75x53 cm

Incertesa. Pintura collage, 105x75 cm

Recolzada. Pintura collage, 105x75 cm

Torso. Pintura collage, 105x75 cm

Torso. Pintura collage, 75x52 cm

Tombada. Pintura collage, 50x70 cm

Gitada. Dibuix, 50x72 cm

Gitada. Pintura collage, 75x105 cm

Bressol. Pintura collage, 85x42,5 cm

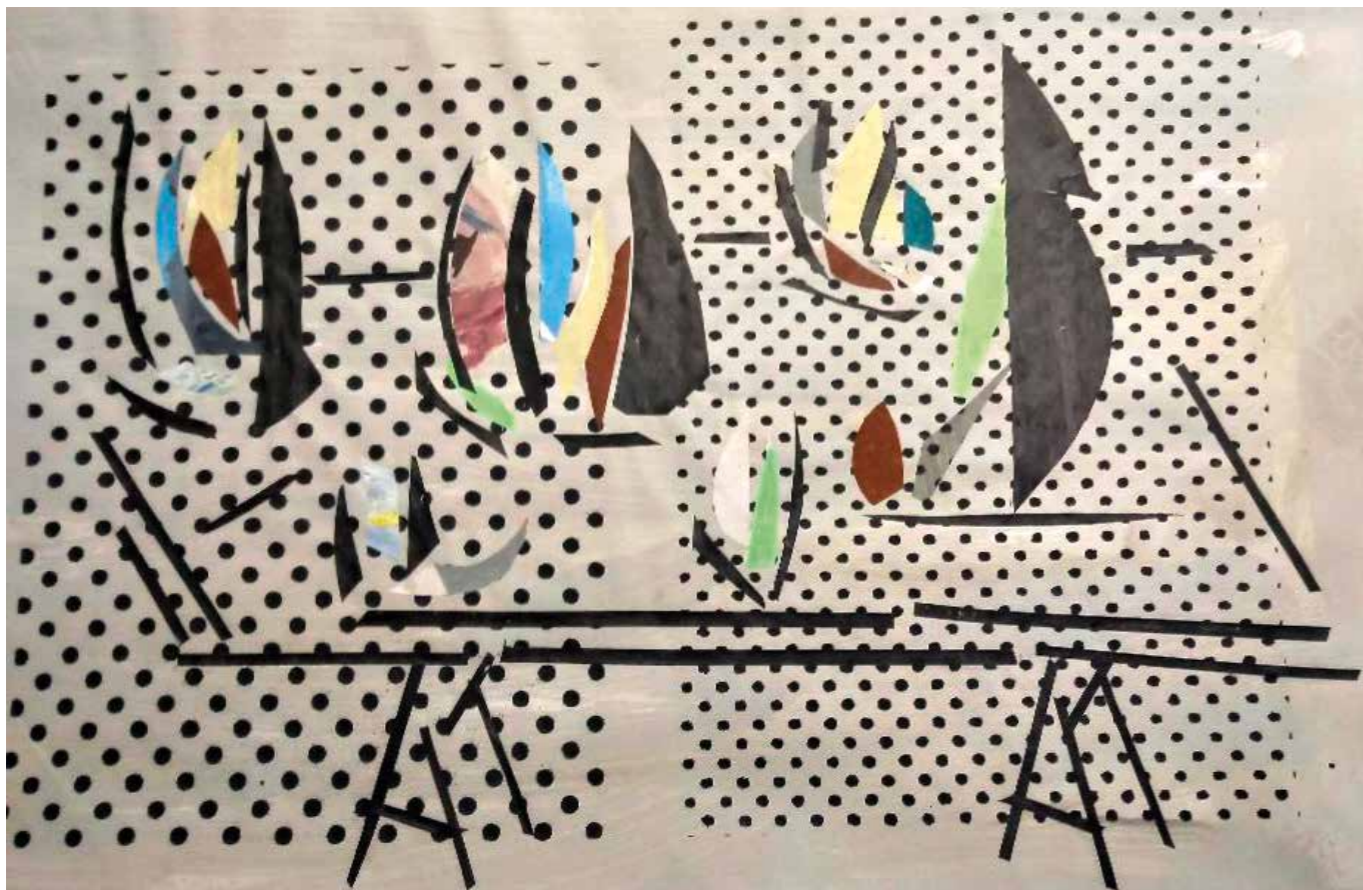
Banyista. Pintura collage, 75x105 cm

Figura. Pintura collage, 75x35 cm

La llarga. Pintura collage, 122x75 cm

Formes. Pintura serigrafia collage, 50x70 cm

Bodegó. Pintura collage, 75x105 cm

Bodegó. Pintura collage, 105x75 cm

Bodegó. Pintura collage, 80x80 cm

Bodegó. Pintura collage, 80x80 cm

Bodegó. Pintura collage, 75x75 cm

S/T. Pintura serigrafía collage, 75x105 cm

S/T. Pintura serigrafia collage, 100x82 cm

S/T. Pintura serigrafia collage, 75x75 cm

S/T. Pintura serigrafia collage

S/T. Pintura serigrafia collage, 40x28 cm

Banyista. Pintura collage, 70x50 cm

J. Pintura serigrafía collage, 66x41 cm

Y. Pintura serigrafía collage, 66x41 cm

Escultura. Pintura collage, 75x55 cm

Escultura en procés. Pintura collage, 75x55 cm

Flors. Pintura collage, 75x52,5 cm

Model. Pintura collage, 64x49 cm

Manuel Silvestre

València, 1949

Estudis de Pintura i Gravat. Escola Superior de Belles Arts de Sant Carles de València, 1965-70.
 Doctor en Belles Arts per la Universitat Politècnica de València.
 Catedràtic de Serigrafia en la Facultat de Belles Arts de València.

Exposicions individuals

- 1979 «18 Gravats i un Procés». Galeria L'Eixam. València.
- 1980 Acadèmia de Artes Plàstiques. Universidad de Sonora.
- 1991 Casa de Cultura. Ayuntamiento de Silla. València.
- 1993 «Pintures i gravats». Galeria Tàbula. Xàtiva. València.
- 1994 Sala d'Exposicions. Ajuntament d'Alacant.
- 1996 «Gravats». Galeria Viciàna. València.
- 1997 Grabados. Centro Internacional de la Estampa Contemporànea. Betanzos (A Coruña).
- 1999 Caixa Rural de Torrent. Torrent (València).
 Colegio Mayor Azarbe. Sala Luis Garay. Universidad de Murcia.
 «Natures». Sala de Exposiciones de Ibercaja. València.
- 2001 «Mesas sin límites». Centro Cultural la Asunción. Diputación de Albacete.
 «Manuel Silvestre. El espacio intemporal». Museo de Arte Contemporáneo Ateneo de Yucatán, Méjico.
- 2003 «Manuel Silvestre». Galeria Jamete. Cuenca.
- 2004 «Cromatismes». Palau de la Música. València.
 «Obra Gráfica». Fundació CIEC. Betanzos (Coruña).
- 2005 «Manuel Silvestre. Pintures i serigrafies». Ambigü. Sogorb (Castelló).
- 2008 «Cuadernos de arte». Casa de Cultura. Almansa. / Universidad de Pereira, Colombia. / Jardí Botànic. València.
- 2010 «Territorios de la gráfica». Colegio de España en París.
 «Obra gráfica y libros de artista». Museo de Artes del Grabado a la Estampa Digital. Ribeira (A Coruña).

- 2012 «En matèria de llibres». Centre d'Art Villa Eugenia. Godella (València).
 «Llibres i lletres». Sala Hucha. Bancaixa. Castelló.
- 2014 «De la línea a la mancha». Galeria José Rincón. Madrid.
 «Obra gráfica, collages». Librería-galería Biblos, Betanzos (Coruña).
- 2014 «Manuel Silvestre». Galeria José Rincón, Madrid.
 «Obra gráfica, collages». Librería-galería Biblos, Betanzos (Coruña).
- 2015 «Editando páginas». Fundació CIEC, Betanzos.
- 2016 «Electrografías. Obra gráfica» Galeria Uffizin S. Merano (Italia).
- 2017 «La petjada tipogràfica». Casa del Libro, València.
 «Libros de artista. Manuel Silvestre». Universidad de A Coruña.
- 2018 «Manuel Silvestre en diàleg amb Silvestre de Edeta». Ajuntament de Lliria (València).
 «Manuel Silvestre. Entrecollages». Galeria Alfara, Oviedo.
- 2019 «Manuel Silvestre. Diàleg amb Silvestre de Edeta». Casa Cultura Alzira. Alzira (València).
 «Poètiques del collage. Manuel Silvestre» MUCBE Benicarló (Castelló).
 Ha participat en nombroses exposicions col·lectives nacionals i internacionals.

Altres esdeveniments

- 2016 Música i pintura en directe. Concert Solidari. Teatre Capitolí Godella (València).
 «Printemps serigràfica. Acció i polivalència». Plaza Mayor de Cáceres.
- 2017 Música i pintura en directe. Concert Centenari Pinazo. Palau de la Música. València.

Edicions de gràfica

- 1991 Homenaje a Josep Ribera. Carpeta de grabados Ajuntament de Xàtiva.
- 1999 Caminos de la palabra. Antología poética. Fundació Max Aub-Diputació de Castelló.
- 2002 Caminos de la palabra. Antología poética. Fundació Max Aub-Diputació de Castelló.
- 2003 Max Aub El cerco. Fundació Max Aub-Diputació de Castelló.
 Juego de cartas: Yo vivo. Fundació Max Aub-Diputació de Castelló.
 Carpeta de obra gráfica: La obra poética de San Juan de la Cruz.
- 2005 Libro de artista: En un lugar de la Mancha. Antonio Navarro Impresores.
- 2007 Los nombres de Castleman. Ó. Alonso Álvarez, Fundació Max Aub/ Editorial Pretextos, València.
- 2009 Àncora no alén. Carpeta con 14 grabados y dos poemas para Lufgrís. A Coruña.

Beques i premis

- 1969 Beca del Estado. Fundació Rodríguez-Acosta de Granada.
 Seleccionado en el Taller Graphispac. Casa Americana. Madrid.
- 1971 Premio de Escultura en Forja Escuela de Artes y Oficios. Madrid.
- 1972 Bolsa de Estudios de Grabado. Caja de Ahorros de València.
- 1973 Tercera Medalla (Grabado). XLIII Saló de Otoño. Madrid.
- 1975 Beca de Gravat de la Diputació de València.
 Primera Medalla (Grabado). XXXIV Saló de Otoño. Palma de Mallorca.
 Medalla de la I Biennal d'Art. Escola Superior de Belles Arts de València.
- 1978 Ampliació per a estudis en l'extranger de la Beca de la Diputació de València.
- 1980 Beca de Investigación en las Artes Plásticas. Ministerio de Cultura. Madrid.
- 1997 Accésit IV Biennal Internacional de Gravat Josep de Ribera. Xàtiva (València).
- 2006 Beca Fundació Torre-Pujaltes Corme (A Coruña).

Publicacions

- 1982 Colabora en la selección y los textos de la exposición Piranesi. Dirección de Archivos y Museos. Madrid.
 Publica el libro Estampas y planchas de la Real Academia de Bellas Artes de València. Ministerio de Cultura. Madrid.
- 1988 Ilustraciones para la revista Retama. Cuenca.
 Ponencias del I Congreso Nacional de Investigación en las Bellas Artes. Madrid.
 Participa en el libro Intelectuales y Artistas del País Valenciano a Dolores Ibárruri. València.
- 1989 Article: «La Serigrafía Artística en España y su contribución a la obra gráfica original. Retama.
- 1995 Article: «Grabado y gráfica en València entre los años 1939-1975». Revista: Archivo de Arte Valenciano.
- 2004 Article: «La gestualidad expresiva de José Fuentes.» CIEC Betanzos (A Coruña).
- 2005 Article: «Papel y creación en la gráfica». Generalitat Valenciana.
- 2006 Article: «Atrapados entre estampas. Alfredo Alcaín». Girarte Diputación de Albacete.
 Article: «Un claro reflejo. Catálogo V Bienal e pintura Iganacio Pinazo». Ajuntament de Godella.
- 2007 Article: «Atmósferas. Olga Patiño, José Valentín.» Imprenta Provincial. A Coruña.
- 2009 La dimensión del grabado en Pérez Contel. IVAM València.
 Escenografías del grabado. III Bienal de Grabado. Quart de Poblet, València.
- 2013 La obra gráfica en la comunidad valenciana, desde la democracia hasta la actualidad. Real Acadèmia de Bellas Artes de San Carlos de València

Ha participat en conferències, cursos, ponències, taules rodones i altres activitats al voltant del gravat i l'art.

Obra en museus

La seua obra es troba en nombrosos museus, institucions, fundacions i col·leccions públiques i privades.

Referències bibliogràfiques

- CATALÁ, M. ANGEL 100 años de Pintura, Escultura y Grabado Valencianos. Caja de Ahorros de València, València 1978.
- PÉREZ, Z., CATALÁ, M. A., LLOPIS, J. M. 57 Artistas i un País. Ajuntament de València, 1979.
- PÁEZ RIOS, Elena Repertorio de Grabados Españoles en la Biblioteca Nacional. Ministerio de Cultura, Madrid 1983.
- BARRENA, Clemente y otros. Estampas 1984-1985. Calcografía Nacional, Real Academia de San Fernando, Madrid 1988.
- GRACIA, Carmen Las Pensiones de Escultura y Grabado de la Diputación de València. Institución Alfons El Magnànim, València 1987.
- GIMÉNEZ RODRÍGUEZ, Dolores y otros. Educación Plástica y Visual. Santillana Secundaria Madrid 1996.
- TORRES, M. T otros. 25 Años... Ibercaja, València, 1996.
- AGRAMUNT LACRUZ, Francisco. Diccionario de artistas valencianos del siglo xx. Albatros, València 1999.
- PATUEL CHUST, Pascual Salones Valencianos de Arte 1955-1990. Institución Alfons el Magnànim, València 1999.
- ALEJOS MORÁN, Asunción Huellas del pasado y retos del futuro en el grabado valenciano. CEU San Pablo, València 2000.
- AA. VV. El Grabado Valenciano en el Año 2000. Seis autores Seis sueños". Universidad de València, 2000.
- ROMERA, Juan Aula de Artes Plásticas. 1999-2000. Universidad de Murcia. Murcia, 2001.
- PERALES del RIO, Isabel Catálogo de estampas valencianas del Museo Nacional de Cerámica Ministerio de Cultura, Madrid 2004.
- FERCHICHE, Kader Art espagnol au château. Drome & Arreche abril de 2005.
- RELIEFS Le Magazine du Conseil général de l'Ardeche, nº 24 Primavera 2005. « La sève printanière de l'art».
- TENDEIRO PARRILLA, Nuria «La natura incita a l'art entre joves». Levante, València 2006.
- CARBÓ, Alejandro Traces of nature. Jardín Botánico de València. Miralls, núm. 13, oct. 2006 València.
- AA.VV. Obra gráfica. Universidad Politècnica de València. València, 2006.
- DE LA CALLE, Román Los últimos 30 años del arte valenciano contemporáneo. R. Acad. de Bellas Artes de San Carlos, València 2013.
- MEDRANO, Diego Arte de papeles volando. El comercio-La voz de Avilés 15/12/2018.
- SOLER, Maria Jesús Manuel Silvestre o el ars combinatoria en la sinfonía del collage. Gener 2019.

15 de novembre de 2019
19 de gener de 2020

Horari
Dimarts a divendres
de 9 a 14 i de 17 a 20 h
Dissabte
de 10 a 13 i de 17 a 20 h
Diumenge de 10.30 a 13.30 h
Dilluns tancat

MUCBE
Carrer de la Pau, 2
12580 Benicarló
Tel./Fax 964 460 448
correu.mucbe@ajuntamentdebenicarlo.org
www.ajuntamentdebenicarlo.org